

Nr 294.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed

dels meddela riksdagen, att proposition i det i statsverkspropositionen den 7 januari 1920, elfte huvudtiteln, upptagna ärendet angående bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. ej kommer att avlätas till den nu samlade riksdagen;

dels ock i anslutning härtill föreslå riksdagen, att det under tionde huvudtiteln i riksstaten för år 1920 upptagna anslaget: »Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.», nu 157,276 kronor, må i riksstaten för år 1921 under elfte huvudtiteln uppföras med oförändrat belopp.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5
mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde härefter:

Statsbidrag
till lärarnas
vid elemen-
tarlärover-
ken nya
änke- och
pupillkassa
m. m.

Vid anmälan den 31 december 1919 av vissa på ecklesiastikdepartementets föredragning ankommande frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens elfte huvudtitel för år 1921, hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., beräkna en ökning av det för ändamålet utgående ordinarie anslaget, nu 157,276 kronor, med 20,000 kronor till 177,276 kronor. Denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen. Jag anhaller att nu få i detta ärende anförda följande.

Såsom vederlag för den rätt till nådår, som enligt prästerskapets privilegier tillkom änkor och barn efter lärare vid elementarläroverk och pedagogier, beviljades av 1877 års riksdag ett årligt anslag av 60,000 kronor till pensionering av änkor och barn efter lärare vid elementarläroverken, pedagogierna och seminarierna, varjämte ett årligt belopp av

5,000 kronor anvisades till bestridande av förvaltningskostnaderna för den kassa, som under namn av lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa bildades för pensioneringens håndhavande. Denna kassa, som tillika enligt samma riksdags beslut fick för sitt ändamål övertaga $\frac{1}{4}$ av tillgångarna i stiftens emeritikassor med skyldighet att ansvara för motsvarande del av de förbindelser, vari emeritikassorna häftade, kom alltså från början av sin verksamhet år 1879 i åtnjutande av ett årsanslag av 65,000 kronor. Tid efter annan har anslaget sedermera undergått förhöjning till följd av upptagande i kassan av nya delägargrupper eller ökat antal delägare inom de kassan redan tillhörande grupperna. Vidare har såsom vederlag för den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkom stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken, av 1911 års riksdag beviljats en förhöjning av statsanslaget, som då utgjorde 115,965 kronor, med 26,889 kronor, varjämte förvaltningsbidraget höjdes med 1,700 kronor. För år 1912, då en ny kassa — lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa — trädde i verksamhet och övertog den gamla kassans tillgångar och inkomster mot skyldighet att ansvara för dess förbindelser, utgick alltså anslaget med 144,554 kronor. Även därefter har till följd av nya delägares inträde i kassan anslaget höjts, senast år 1918, och utgör nu 157,276 kronor, innefattande såväl pensionsbidraget som bidraget till förvaltningskostnaden. Vid höjning av statsbidraget till kassan i anledning av ökat antal delägare har statsbidragets storlek för varje ny tjänst, som förenats med delaktighet i kassan, beräknats så att det utgjorde skillnaden mellan familjepensionens och pensionsavgifternas engångsvärden, beräknade enligt den erfarenhet, som vunnits inom kassan.

Varje företagen höjning av statsbidragets summa har emellertid alljämt varit föremål för behandling av Kungl. Maj:t och riksdagen. Anslaget har städse haft karaktär av bestämt anslag.

Genom beslut av 1918 års lagtima riksdag vidtogs en genomgripande lönereglering för, bland andra, lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna och de tekniska elementarskolorna; även beträffande viss personal hos folkskollärarnas pensionsinrättning hade lönereglering ägt rum. Riksdagens beslut i berörda hänseenden sträcker uppenbarligen sina verkningar jämväl till grunderna för elementarlärarnas nya änke- och pupillkassa, i vilken bemälda tjänstemannakategorier äro delaktiga.

I skrivelse den 21 september 1918 anförde direktionen över nämnda kassa — under erinran om förenämnda riksdagsbeslut — att i anledning härav en höjning av de för närvarande för dessa lärare stadgade belopp

för delaktighet i kassan vore av behovet påkallad, samt att det i sammanhang därmed ock borde tagas i övervägande, huruvida ej en ökning av delaktighetsbeloppen borde vidtagas jämväl rörande vissa andra i kassan upptagna delägargrupper. Direktionen hemställde, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt direktionen att låta verkställa erforderlig utredning rörande de med en höjning av delaktighetsbeloppen förbundna kostnaderna.

I anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 18 oktober 1918 direktionen att med biträde av sakkunnig person verkställa den ifrågasatta utredningen samt att därmed jämte förslag till erforderliga ändringar i det för kassan gällande reglementet inkomma till Kungl. Maj:t. Denna utredning uppdrog direktionen sedermera åt lektorn E. Göransson, vilken den 19 februari 1919 överlämnade densamma till direktionen jämte förslag till vissa ändringar i kassans reglemente.

Det av Göransson utarbetade och av direktionen i allt väsentligt godtagna förslaget innebär, att statsbidraget till kassan skulle årligen uträknas i visst förhållande till summan av delaktighetsbeloppen för de tjänster, som vid årets början innehades av manliga delägare eller som då stodo vakanta och kunde sökas av män, till följd varav anslaget borde få förslagsanslags natur. Statsbidraget skulle enligt Göranssons förslag beräknas efter 2,73 procent å delaktighetsbelopp, som icke överstiger 4,000 kronor, och efter 4,31 procent å högre delaktighetsbelopp, medan däremot direktionen ansett en enhetlig beräkningsgrund vara att föredraga. Uti intetdera av de båda förslagen har ifrågasatts särskilt förvaltningsbidrag, utan detta torde vara inbegripet i det uträknade statsbidraget.

I ett den 29 januari 1920 avgivet utlåtande över berörda förslag har statskontoret framhållit, att de föreslagna ändrade grunderna för statsbidraget till kassan onekligen vore ägnade att medföra praktisk fördel, i det att den särskilda utredning, som nu erfordrades för reglerande av statsbidragets belopp genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, skulle bliva överflödig och statsbidraget automatiskt regleras efter förändrade förhållanden såväl med avseende å antalet i kassan delaktiga tjänster som beträffande delaktighetsbeloppen. En sådan omläggning, som innebure, att statsbidragets belopp icke kunde på förhand till siffran fixeras, måste — säger statskontoret — givetvis medföra, att det för ändamålet avsedda anslaget i riksstaten icke längre kunde bibehållas såsom bestämt anslag utan borde erhålla karaktär av förslagsanslag.

Emellertid ifrågasätter statskontoret, huruvida den närvarande tidpunkten kunde anses vara lämplig för vidtagande av en dylik omläggning, varigenom statsbidrag skulle beredas kassan efter viss procent av delaktighetsbeloppen för flertalet av de till kassan hörande tjänsterna. Stats-

kontoret erinrar, bland annat, därom, att förslag väckts om ändring i statens ställning till familjepensioneringen för befattningshavare i statens tjänst. Det förslag, som av de sakkunniga för det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering avgivits, innefattande, bland annat, ett förstatligande av de olika för pensionering av änkor och barn efter statens tjänst innehavare bildade kassorna samt åvägabringande av mera enhetliga grunder för denna pensionering, vore ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vidare erinrade statskontoret, hurusom ämbetsverket i utlå-tande den 21 juni 1919 angående bemälda sakkunnigas betänkande anfört, bland annat, att, då den väckta tanken på en centralisering av familjepensionen och ett förstatligande av denna gren av pensionsväsendet icke syntes böra utan vidare alldeles släppas, denna fråga syntes böra upptagas till fortsatt utredning i syfte att få klargjort, om ett förstatligande av familjepensioneringen vore för vinnande av erforderlig likformighet av verkligt behov påkallad, och i sådant fall under vilka villkor densamma lämpligen kunde äga rum; och med hänsyn till angelägenheten av ett enhetligt och likformigt ordnande av familjepensioneringen för statstjänarna ifrågasatte statskontoret, att, sedan en plan utarbetats för statens övertagande av denna pensionering, överläggningar med representanter för de olika änke- och pupillkassorna borde inledas till utrönande av på vilket sätt och under vilka villkor ett förstatligande av denna pensionering kunde äga rum, med iakttagande att staten komme att intaga samma ställning till familjepensioneringen för samtliga statstjänare.

Med den uppfattning, som av statskontoret sålunda uttalats, och då den ifrågasatta uppgörelsen rörande ett likformigt ordnande av statens ställning till änke- och pupillkassorna måste bliva försvårad genom en omläggning av grunderna för beräkning av statsbidraget till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa på sätt nu föreslagits, anser statskontoret, att åtgärd i detta syfte icke för närvarande borde vidtagas.

Det av direktionen efter verkställd utredning framlagda förslaget rörande ändrade grunder för statsbidraget till ifrågavarande kassa synes mig vara ägnat att medföra sådana avsevärda praktiska fördelar, att jag skulle vara böjd att framlägga för riksdagen förslag i detta syfte, i all synnerhet som härtill kommer, att förslaget i princip vunnit anslutning jämväl från statskontorets sida. Jag måste emellertid vid frågans bedömande ur en mera allmän synpunkt giva statskontoret rätt i den uppfattningen, att en omläggning av dessa grunder skulle under nuvarande förhållanden verka förryckande på det stora spørsmålet om ett förstatligande av familjepensioneringen för statens befattningshavare i allmänhet, och ser jag mig vid så-

dant förhållande nödsakad att avstå från min ursprungliga tanke att nu hemställa om avlåtande av förslag i omskrivna ämne till riksdagen. Någon ökning av statsbidraget till kassan på grund av föreslagna ändrade grunder torde följaktligen icke nu böra ifrågasättas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels meddela riksdagen, att proposition i det i statsverkspropositionen den 7 januari 1920, elfte huvudtiteln, upptagna ärendet angående bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. ej kommer att avlåtas till den nu samlade riksdagen;

dels ock i anslutning härtill föreslå riksdagen, att det under tionde huvudtiteln i riksstaten för år 1920 upptagna anslaget: »Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.», nu 157,276 kronor, må i riksstaten för år 1921 under elfte huvudtiteln uppföras med oförändrat belopp.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.
